

PRÄHKYSTÄ PEIPOSEEN

KYYKÄN SUURI TILASTOKIRJA

J.P. Tanninen

**PRÄHKYSTÄ PEIPOSEEN -
Kyykän suuri tilastokirja**

J.P. Tanninen

Omistettu kaikille kyykämpelaajille

menneille, nykyisille ja tuleville

J.P. Tanninen

PRÄHKYSTÄ PEIPOSEEN - KYYPÄN SUURI TILASTOKIRJA

Tilastot eri lähteistä etsinyt ja koonnut:
Jukka Tanninen

Tilastomateriaali:

Kyykkäliiton arkisto
Voitto Pulkkinen tilastot
Laina Juvosen arkisto
Juho Karhusen arkisto
Pentti Peiposen tilastot

Kuvamateriaali:

Jukka Tanninen
Tiina Viitanen
Suomen Kyykkäliitto
Karjalan Sivistysseuran arkisto
Laina Juvosen arkisto
Aleksi Karhu
Martti Pamilo
Juho Karhunen
Antero Tuutti
Pentti Peiponen
Kari Mikkonen

Lisätietoa lajista:

www.kyykkaliitto.fi

Etukansi

Kari Mikkonen

Etukansi

Lauri Hokkinen

Takakansi

Sami Karhu toteaa puu-
mailan painon Meilah-
den kentällä Helsingissä.

Prähkystä Peiposeen - Kyykän suuri tilastokirja

© 2022 J.P. Tanninen

Kannen suunnittelu: J.P. Tanninen

Sisuksen taitto: J.P. Tanninen

Kustantaja: BoD - Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD - Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-33-9261-8

Tekijältä

Tässä julkaisussa esitellään kyykän Suomen mestaruusmitalitit vuosien varrelta sekä henkilökohtaisten ennätysten kehityshistoria. Ennätysten ja mitalien jättämän hehkun takaa on kaivettu esiin myös CUP-voittajat, legendaarisen UKK-kilpailun mestarit sekä yksilölajien kauden kärkitulokset, eikä kilpailukausien väliin sijoittuvan Halli-SM kilpailunkaan historiaa ole unohdettu. Lajissa leivotut maailmanmestaritkin on niputettu tiiviiseen pakettiin.

Tilastot eivät kuitenkaan ole pelkkiä numeroita. Ne kätkevät taakseen kasvoja ja tarinoita. Tämän teoksen tarkoituksena on tuoda suomalaista kyykkää esiin numeroin, kuvin ja tarinoin.

Miesten joukkuekilpailun Suomen mestaruudella on pitkät perinteet. 14.8. 2021 Oulussa kilpailu juhli 70-vuotista taivaltaan. Helsingin Seurasaaresta alkunsa saanut mestaruuskilpailujen sarja jatkuu keskeytyksettä tänäkin päivänä.

Kyykän yksilöurheilun ensimmäinen leima tilastoihin lyötiin 1964 Espoon Otahallissa. Ainoaksi jääneen kesähallikisan mestariksi löi Niilo Prähky, jonka tuolloin lyömä +16 merkittiin ensimmäiseksi henkilökohtaisen pelin Suomen ennätykseksi. Tänä päivänä SE on kivunnut jo kolmen pisteen päähän pelimuodon maksimituloksesta. Yhdeksän lyönnin tyhjennyksen +31 on virallisesti ainoana kirjauttanut Marko Peiponen.

Omalta osaltani ensimmäiset merkintäni kyykän tilastoihin ovat syksyltä 2001. Liityttyäni yliopistokyykästä kyykkäliiton kesäkiertueelle, huomasin pian, ettei kukaan ottanut pelitilanteista valokuvia. Lajin näyttävintä antia olivat konaosumat, joissa maila räjäyttää pakan ja sinkauttaa kyykät ilmaan. Aloin ottaa osumista kuvia.

Vuosia pelattuani ja paljon jo lajissa saavuttaneena minulle valkeni, ettei kukaan ollut koskaan kirjoittanut kyykästä mitään.

”Ei... Eipä ole kirjoittanut”, vastasi kysymykseeni Pentti Karvonen, silloinen liiton puheenjohtaja, itsekäni asiasta aavistuksen yllättyneenä.

”Ei ole ollut kynämiehiä”, komppasi vierestä Väinö Oksman, tyylilleen uskollisena.

En ollut tuolloin uskoa korviani. Laji, josta toisten tähtien alla olisi voinut tulla virallinen kansallisurheilulaji, oli unohtumassa. Pelaajamäärät vähenivät, miehet vanhenivat. Nuoriso pelasi muita pelejä. Oli tietokoneet, konsolit, futis, pesis ja frisbeegolf.

Väinämöisen ajoista asti pelatusta pelistä ei ollut historiikkia, ei tekniikkaopasta, ei mitään. Vain lehtileikkeitä siellä täällä, ja vanhoja valokuvia todistamassa lajin olemassaolosta. Kyykästä ei ollut edes kunnollisia tilastotietoja saatavilla.

Onneksi lajin piiristä löytyi yksilöitä, jotka pitivät kirjaa peleistä. Henkilökohtaisia leikekirjoja, tilastoja, valokuvia. Toimiessani Kyykkäliiton tiedottajana pääsin käsiksi myös liiton arkistoihin.

Päätin toimia. Haalin kasaan kaiken löytämäni tiedon kentältä ja pöytälaatikoiden pohjilta. Pitkäjänteinen etsivätyö alkoi tuottaa tulosta. Yksi toisensa jälkeen palaset lokahtelivat paikoilleen musertavan kokoisessa palapelissä. Vuonna 2011 julkaisin tilastovihoksen valokuvilla varustettuna. Kyykän historia oli pieneltä osin pelastettu.

Ajatus kirjaprojektista jäi tuolloin vielä muhimaan. Kyykän tila katoavana kansanperinteenä huolestutti, eikä näköpiirissä ollut ketään, joka kynään tarttuisi.

Kaudella 2016 leikittelin makkarajonossa lajin huippujen kanssa ajatuksella, millaista olisikaan jos kyykkä olisi suosituin peli maailmassa.

Ajatus jäi itsepintaisesti pyörimään päähäni.

Utopia, jossa kyykkä olisi mainstream urheilulaji? Ajatus oli absurdi, kontrasti pelin nykytilaan oli huima. Millaisessa maailmassa se olisi onnistunut? Mielikuvitukseni karkasi laukalle. Syntyi Haukikuningas, ensimmäinen lajin ympärille kietoutunut kirja.

Vaikka teoksessa kyykän salat lukijalle selviävätkin, ei kyseessä ollut tietokirja.

Nyt on sen aika.

Kahden vuosikymmenen aikana laatikkoon kerääntynyt kuvagalleria ja lajitietämys sekä kaksi vuotta kestänyt peräänantamaton tilastotutkimus ovat luoneet pohjan suomalaisen kyykän ensimmäiselle tietokirjalle. Sen päivitetty sisältö tuo lopultakin päivänvaloon lajin unohdetun historian.

Yhtä työlään kuin antoisankin projektin jälkeen on aika esittää nöyrä kiitos kaikille vuosien aikana auttaneille.

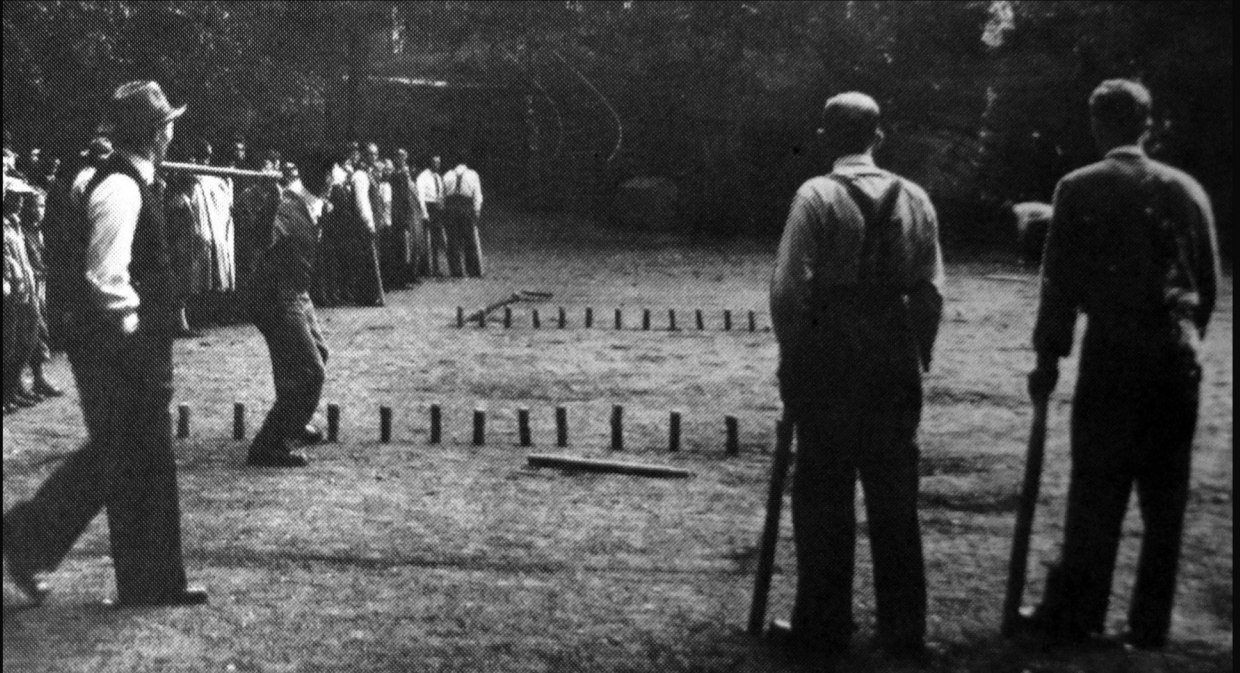
Nyt tiedämme.

Espoossa 21.10. 2021,
Jukka Tanninen

Sisällysluettelo

Kilpakyykän alku Suomessa	7
Kyykän alkuperä ja joukkuepelin säännöt.....	7
Sorakenttä ja kyykät.....	9
Sääntökirjasta järjestötoimintaan.....	10
Suomen mestarit, miesten joukkuepeli.....	11
Seurasaaren kunniasauva.....	13
Joukkuepelin SM-kiertopalkinto.....	15
UKK-kilpailu.....	18
Mestarit, UKK-kilpailu.....	19
Yksilöurheilun synty ja henkilökohtaisen pelin säännöt.....	20
Suomen mestarit, henkilökohtainen peli.....	21
Suomen mestarit, henkilökohtainen peli, miehet.....	22
Kyykkämailat.....	28
Pelipöytäkirjat.....	29
Suomen mestarit, henkilökohtainen peli, naiset.....	30
Miesveteraanit.....	33
Suomen mestarit, henkilökohtainen peli, miesveteraanit.....	34
Suomen mestarit, henkilökohtainen peli, naisveteraanit.....	37
Suomen mestarit, henkilökohtainen peli, juniorit 15v.....	38
Suomen mestarit, viisiottelu.....	40
Suomen mestarit, henkilökohtainen viisiottelu, miehet.....	41
Suomen mestarit, henkilökohtainen viisiottelu, naiset.....	43
Suomen mestarit, henkilökohtainen viisiottelu, miesveteraanit.....	45
Suomen mestarit, henkilökohtainen viisiottelu, naisveteraanit.....	47
SM-mitalit.....	47
Suomen mestarit, henkilökohtainen viisiottelu, juniorit 15v.....	48
Suomen ennätykset.....	49
Suomen ennätykset, henkilökohtainen peli, miehet.....	50
Täydellinen erä.....	51
Suomen ennätykset, henkilökohtainen peli, naiset.....	52
Suomen ennätykset, henkilökohtainen peli, miesveteraanit.....	53
Suomen ennätykset, henkilökohtainen peli, juniorit 15v.....	54
Suomen ennätykset, henkilökohtainen viisiottelu, miehet.....	55
Suomen ennätykset, henkilökohtainen viisiottelu, naiset.....	56
Suomen ennätykset, henkilökohtainen viisiottelu, miesveteraanit.....	57
Suomen ennätykset, henkilökohtainen viisiottelu, naisveteraanit.....	58
Suomen ennätykset, henkilökohtainen viisiottelu, juniorit 15v.....	58
Suomen mestarit, paripeli.....	59
Suomen mestarit, paripeli, miehet.....	60
Suomen mestarit, paripeli, miesveteraanit.....	61
Suomen mestarit, paripeli, naiset.....	62
Kyykän MM-kilpailut.....	64
CUP-mestarit ja kauden kärkitulokset.....	67
CUP-mestarit, miehet.....	68
CUP-mestarit, naiset.....	69
CUP-mestarit, miesveteraanit.....	70
CUP-mestarit, joukkuepeli, miehet.....	71
Akateemisesta hauskanpidosta lajin elvyttäjäksi.....	71
CUP-mestarit, paripeli, naiset.....	72
Heittotekniikka.....	72
CUP-mestarit, paripeli, miehet.....	73
Pelin nimestä.....	74
Kauden kärkitulokset, henkilökohtainen peli, miehet.....	74
Kauden kärkitulokset, henkilökohtainen viisiottelu, miehet.....	75
Kauden kärkitulokset, henkilökohtainen peli, naiset.....	76
Kauden kärkitulokset, henkilökohtainen viisiottelu, naiset.....	76
Säällä kuin säällä.....	77
Halli-SM ja ennätykset.....	78
Suomen ennätykset, halli, henkilökohtainen peli.....	79
Suomen mestarit, halli, joukkuepeli, miehet.....	80
Suomen mestarit, halli, paripeli, naiset.....	81
Suomen mestarit, halli, henkilökohtainen peli, miehet ja miesveteraanit.....	82
Suomen mestarit, halli, henkilökohtainen peli, naiset.....	83
Talvikyykkä.....	83
Lopuksi.....	84
Lähdeluettelo.....	84

Kilpakyökan alku Suomessa

Karjalan sivistysseuran joukkueet vastakkain Seurasaarella 1951. Etualalla lyöntivuorossa hopeaa lyönyt KSS Viena, taustalla heittoja seuraavat mailat käsissään mestaruuden vieneen KSS Aunuksen pelaajat (Aleksi Kurkimo, Mikko Parosalmi, Simo Askola ja Boris Karppela). Kuva: Pekka Kyytinen. (1)

Kyykän alkuperä

Kyykkä urheilumuotona Suomessa sai alkunsa 1951 Seurasaarella, Helsingissä, missä järjestettiin historian ensimmäiset viralliset kyykänlyönnin mestaruuskilpailut. Tuohon aikaan kyykkä tunnettiin vielä yksinomaan miesten joukkuepelinä.

Karjalaisten siirtolaisten tapaan tulee kyykänkin alkuperä rajan takaa. Suomalainen kirjailija, seikkailija ja valokuvaaja I.K. Inha matkasi vuonna 1894 yhdessä kielentutkija K.F. Karjalaisen kanssa Vienan Karjalaan. Löydettyään kulttuurin, historian ja eepisten runojen lisäksi omituisen heittolajin, kirjoittivat he pelin säännöt ylös ja ottivat valokuvia. Inha raportoi lajista myöhemmin kirjassaan *Kalevalan laulumailta*, 1911 (2).

Vaikka kyykkää pelattiinkin Suomessa jo 1920-luvulla, yleistyi laji vasta toisen maailmansodan jälkeen, kun siirtolaiset toivat lajin evakossa Suomeen.

Suomalaisten aluksi vieroksumat karjalaiset pitivät kyykkää omana pelinään ja pelaivat sitä pääosin omista piireissään. Peliä kutsuttiinkin pitkään sen alkuperän mukaan karjalaiseksi kyykäksi. Tämä saattoi olla osasyy sille, miksi laji ei sen alkuaikoina noussut koko kansan peliksi, vaikka sitä suosion huipulla pelasivatkin kymmenet tuhannet suomalaiset.

Joukkuepeli

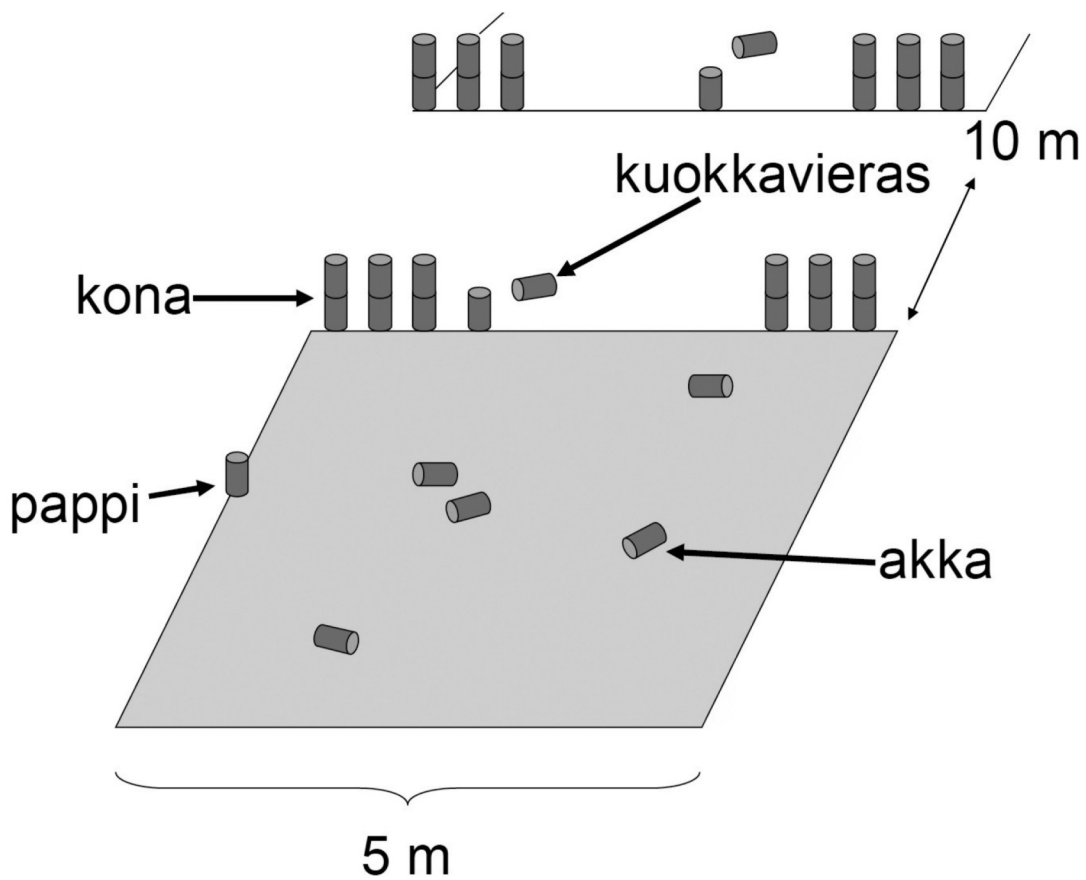
Alkuperäisessä pelimuodossa nelihenkinen miesjoukkue pyrkii kyykkämailoja heittämällä lyömään eli poistamaan 40 kyykkää 5x5 m neliöstä mahdollisimman vähillä heitoilla.

Kyykät asetetaan neliöiden eturajoille tasaisin välein kahdesta kyykästä koostuviksi torneiksi. Kyykkärivistöt eli konat ovat 10 metrin päässä toisistaan. Joukkue heittää avausheittoja neliön takaa 15 metristä, kunnes vähintään yksi kyykkä saadaan lyötyä ulos neliöstä taka- tai sivurajojen ulkopuolelle. Tämän jälkeen joukkue heittää erän loput heittonsa oman neliönsä sisältä 10 metristä (3).

Joukkueen heittovuoro käsittää kahdeksan heittoa, kaksi kutakin joukkueen pelaajaa kohden. Vastakkain pelaavat joukkueet vuorottelevat, kunnes joukkueista toinen onnistuu kentän tyhjennyksessä.

Erän voittanut joukkue kerää pisteitä vastustajan pelineliönsä jättämistä kyykistä: kaksi pistettä ”akoista” (eturajalle tai neliön eteen ja sisälle jääneet kyykät) ja yhden pisteen ”papeista” (sivu- tai takarajalle jääneet kyykät).

Ottelu on kaksieräinen, toiseen erään joukkueet vaihtavat puolia. Erien pisteet lasketaan yhteen. Enemmän pisteitä saanut joukkue voittaa.

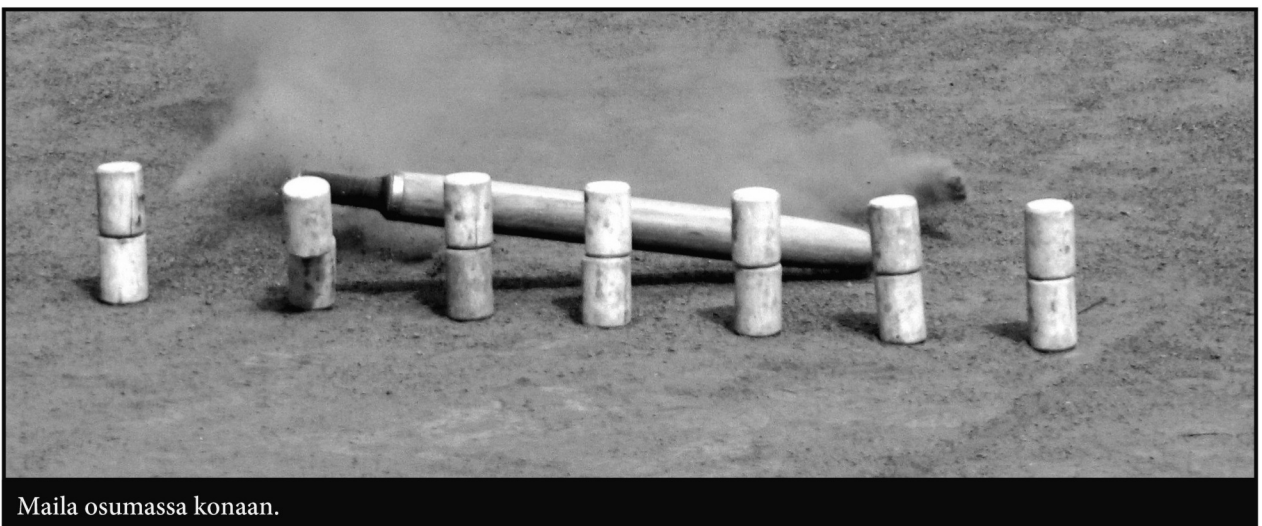
Havaintokuva kyykkäkentästä.

Mailojen neliön sisällä liikuttamia kyykkiä ei nosteta takaisin eturajalle. Jokaisella heitolla muuttuva kenttä tuo pelaajille taktisen haasteen: kuinka tyhjentää neliö mahdollisimman vähillä heitoilla. Asetelmista etsitäänkin samoihin heittolinjoihin mahtuvia kyykkiä.

Joukkuepelissä lisähaastetta optimointiin tuo pelaajien ominaisuudet. Jotkut ovat parempia lyömään pystystä (konalyönnit, heitot tornimuodostelmiin), toiset

vyöryttämään (siivoamaan neliöön levinneitä kyykkiä). Joukkueen heittovuorossa kukin pelaajista heittää vuorollaan kaksi heittoa. Heittäjien järjestyksen valinta on vapaa ja sillä onkin monesti suuri merkitys pelin lopputuloksen kannalta.

Yleensä kovaheittoiset pystylyöjät lähetetään neliöön ensimmäisenä ja tarkkoihin maata nuoleviin siivousheittoihin kykenevät pelaajat tyhjentävät kentän.

Maila osumassa konaan.

Nurmeksen Kyykkäseuran miesjoukkue asettelee kyykät takaisin paikoilleen pelin päätyttyä Tammer-Kyykkää vastaan 2013. Etualalla näkyy oikeaoppisesti pystytetty joukkuepelin kona. Reunimmaisina kyykkätorni asetetaan kymmenen senttimetrin päähän sivurajasta. Kyykät joutuvat turnauksissa kovaan kyytiin. Siitä käyvät muistutuksena punaiset jäljet pelinappuloiden kyljissä. Ne ovat maalattujen kyykkämailojen iskeytymisistä jääneitä leimoja.

Sorakenttä

Sääntöjen mukaan pelikentän tulee olla koko alaltaan sorapintainen ja mahdollisimman tasainen. Kentän molemmilla sivuilla tulee olla vähintään 1 m ja takana vähintään 2 m tasaista aluetta (3).

Kentän mittatarkkuus on 0-+5 cm. Tämän vuoksi järjestäjät käyttävät usein erilaisia sapluunoita ja apuvälineitä, saadakseen aikaiseksi riittävän tarkan ja enätyskelpoisen kentän. Pelikenttä piirretään terävällä piirtotikulla (ei kalkkiviivoilla). Jos alueelle tehdään useampia pelikenttiä, on kenttien turvallisuusvälin oltava vähintään 5 metriä (3).

Kenttien koon vuoksi ei suurempien turnausten järjestäminen pienillä sorakentillä onnistu. Yhä useamman urheilupuiston muututtua tekonurmi- tai hiekkatekonurmikentäksi, on kyykkäkilpailuille ollut yhä haastavampaa löytää sopivia kilpailupaikkoja.

Kyykät

Kyykät, joiden mukaan itse lajikin on nimensä saanut, valmistetaan koivupuusta lieriön muotoisiksi. Sääntöjen mukaisen kyykän pituus on 100 mm ja paksuus 65-80 mm. Reunat pyöristetään 5 mm:n leveydeltä (3).

Kyykät on valmistettava kovasta puumateriaalista, että ne kestäisivät kyykkämailojen iskut. Joskus kyykät lentävät osumista kymmenienkin metrien päähän.

Vastustajan uloslyömien kyykkien kerääminen ja kasaaminen kentän vierelle kuuluu myös omaa heittovuoroaan odottavan joukkueen tehtäviin.

Ottelun päätyttyä löytyy joukkueiden tehtävältä vielä kaksi asiaa: vastustajan kättely ja kiittäminen sekä oman kenttäpuoliskon kuntoonlaitto seuraavaa peliä varten.

Sääntökirjasta järjestötoimintaan

Ensimmäinen ehdotus kyykänlyönnin säännöistä julkaistiin Karjalan Heimo-lehdessä vuonna 1952 (N:o 8-9, s. 85), ja niitä tarkistettiin 1953-1954 (4).

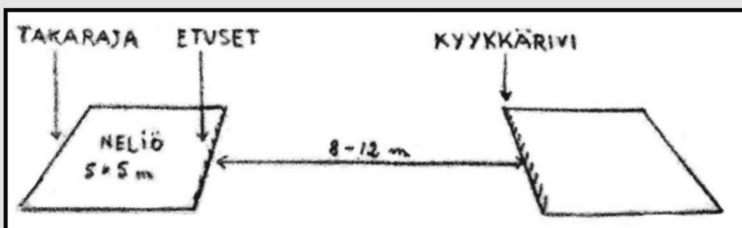
Alkuajojen ohjeissa ei joukkuepelin mittoja ja pelaaja- ja kyykkämääriä ollut vielä lukittu nykyiselleen. Kilpailuihin suositeltiin 4-6 miehen joukkueita. Kenttäneliöiden etäisyys toisistaan sai vaihdella 8-12 m välillä ja kyykkienkin määrä katsottiin sopivaksi, kun kyykkäpareja oli 4-6 miestä kohden.

Vaikka säännöt lajin alkuajoista ovatkin muuttuneet ja tarkentuneet pelin jokaisella osa-alueella, elää alkuperäisten ohjeiden henki vahvana vielä nykyisenkin sääntökirjan sivuilla.

1950-luvulla kyykänlyöntiä johti ja ohjasi pääosin Karjalan Sivistysseura ja sen kyykkäkerho. Keskuksena toimi Helsingin Seurasaari, missä kyykkätoiminnasta vastasi ensin Kosti Pamilo ja myöhemmin Paavo Rahikainen ja Oskari Toivokainen (5).

Karjalan Liitto astui kuvaan 1960-luvulla. Kyykkä otettiin karjalaisten kesäjuhlien ohjelmaan 1962. Vuosien 1963-64 taitteessa Karjalan Sivistysseura ja Karjalan Liitto sopivat yhteisestä kyykkävaltuuskunnasta, jonka tehtäväksi annettiin kyykkätoiminnan valvonta, sääntöjen laatiminen sekä karjalaseurojen välisten mestaruuskilpailujen järjestäminen ja pelituomarien koulutus. Boris Karppela ja Kosti Pamilo kiersivät talkootyönä maata, järjestivät näytöspelejä ja pitivät kyykkätuomarikursseja, joilla käytiin läpi pelin sääntöjä (5).

Pelin suosion kasvaessa kyykkävaltuuskuntaa laajennettiin 1970-luvulla. Vuonna 1984 perustettiin Karjalainen Kyykkäliitto, joka otti karjalaisen kyykkävaltuuskunnan tehtävät ja alkoi hoitaa valtakunnallista ja kansainvälistä toimintaa. Liitto rekisteröitiin virallisesti 1986 ja nimi muutettiin Suomen Kyykkäliitoksi vuonna 1993.

Havaintokuva kyykänlyönnin ensimmäisistä ohjeista vuodelta 1951 (4). Kenttäneliöt olivat jo tuolloin 5 x 5 m, mutta muissa mitoissa oli enemmän joustoa.

Kahdeksannen kyykkätuomarikurssin osallistujia Helsingissä 9.11. 1969. Kouluttajina toimivat Boris Karppela ja Kosti Pamilo Karjalan Sivistysseurasta sekä Reino Joenpolvi Karjalan liitosta (6). Etualalla istuvien Karppelan (vas.), Joenpolven ja Pamilon lisäksi oikeassa reunassa istuma-asentojaan esittelevät Oskari Toivokainen ja Paavo Rahikainen.

Kosti Pamilo luennoimassa Jyväskylän kyykkätuomarikursseilla vuonna 1969.

**Mistä kyykkä on peräisin?
Ketkä sitä pelaavat?
Mitä ihmettä ovat akka, pappi ja kona?
Ja eikö tämä nyt olekaan sitä mölkkyä?**

Lajin ensimmäinen tietokirja iskeytyy adrenaliinipiikin lailla suomalaisen kyykän sydämeen ja tuo eloa unohdettuun kansanpeliin numeroin, kuvin ja tarinoin.

Kyykänlyönnin 70-vuotias kilpaurheiluhistoria on koottu ja taltioitu ytimekkäästi yksiin kansiin. Tilastojen ennätykset ja SM-mitalit saavat nyt kasvot, nippelitietoakaan unohtamatta.

